

ปัญหาและความเป็นมาของปัญหา

วรรณคดี คือ เรื่องราวของชีวิตตามอารมณ์และทัศนะของกวี เนื่องจากกวีเป็นผู้มีประสบการณ์ชีวิต มีความรอบรู้เรื่องราวของชีวิตมนุษย์อย่างกว้างขวาง ทั้งยังรู้จักธรรมชาติของมนุษย์ดี กวีจึงพยายามถ่ายทอดประสบการณ์ชีวิตตามอารมณ์และทัศนะของตน โดยถ่ายทอดผ่านตัวละครในวรรณคดี ดังนั้นการอ่านและเรียนวรรณคดีก็คือการเรียนรู้เรื่องราวของชีวิตที่หลากหลาย และยังทำให้ผู้อ่านมีความสัมพันธ์ทางจิตใจกับเพื่อนมนุษย์อีกด้วย ความรู้ที่ได้จากวรรณคดีจะช่วยให้อ่านขบคิดปัญหาชีวิตต่างๆ ด้วยการสังเกตวิธีการดำเนินชีวิตของตัวละครในเรื่องที่มีฐานะคล้ายๆ กับตน ช่วยให้รู้เล่ห์เหลี่ยม ความคิด ความรู้สึกของผู้อื่น และยังช่วยให้เข้าใจตนเองด้วย (วิทย์ ศิวะศรียานนท์, 2531 : 114)

เรื่องสั้นเป็นบันเทิงคดีอย่างหนึ่งซึ่งมีรูปแบบที่พัฒนามาจากนิทานหรือนิยายโบราณที่มีขนาดสั้น จบในตัวเอง เนื้อหาส่วนใหญ่ของนิทานเป็นเรื่องเกี่ยวกับอิทธิฤทธิ์ของเทวดาหรือภูตผีปีศาจ (สิทธา พินิจภูวดล, 2518 : 20) เรื่องสั้นเรื่องแรกของไทยคือเรื่องสนุกนี่นึ่งของกรมหลวงพิชิตปรีชากร ลงพิมพ์ครั้งแรกในหนังสือจรูญฉาน เมื่อ พ.ศ.2428 ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในรัชกาลนี้วรรณกรรมของไทยเริ่มพัฒนาเปลี่ยนแปลงจากเดิม กล่าวคือ แต่เดิมคนไทยนิยมร้อยกรองก็หันมานิยมร้อยแก้วมากขึ้น และเปลี่ยนจากนิยายประเภทจักรวาลๆ มาอ่านนิยายแปลและเรื่องอ่านเล่นที่แต่งใหม่ในลักษณะของเรื่องสั้นแทน โดยส่วนใหญ่เป็นนวนิยายแปลประเภทโลดโผน ผจญภัย มุ่งเน้นความสนุกสนาน แนวเรื่องของนวนิยายและเรื่องสั้นแปลเหล่านี้มักเป็นไปตามหลักที่ว่า "ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว" และมักจบลงด้วยความสุขสมหวังของตัวเอก (ตรีศิลป์ บุญจรรยา, 2523 : 32-37)

ในสมัยรัชกาลที่ 6 เป็นต้นมาจนถึงปลายรัชกาลที่ 7 นวนิยายและเรื่องสั้นไทยเริ่มพัฒนาด้านรูปแบบและมีลักษณะเป็นของตนเองมากยิ่งขึ้น นวนิยายและเรื่องสั้นไทยเข้าสู่ยุคที่สมจริงตั้งแต่นั้นมา ในปี พ.ศ. 2472 นักเขียนหนุ่มสาวคือ "ศรีบูรพา" "หม่อมเจ้าอากาศดำเกิงรพีพัฒน์" และ "ดอกไม้สด" ได้เขียนนวนิยายและเรื่องสั้นที่มีเนื้อหาสะท้อน

ให้เห็นความนึกคิด ความเชื่อ ความใฝ่ฝันและวิถีชีวิตซึ่งต่างไปจากเดิม ทั้งสอดคล้องการวิพากษ์วิจารณ์ปัญหาสังคมอยู่ประปราย ลักษณะดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นพัฒนาการของเนื้อหาของนวนิยายและเรื่องสั้น เช่น เรื่อง ลูกผู้ชาย ของ ศรีบูรพา ละครแห่งชีวิต ของ หม่อมเจ้าอากาศดำเกิงพีพัฒน์ และ ศัตรูของเจ้าหล่อน ของ ดอกไม้สด เรื่องเหล่านี้ได้เสนอข้อคิด เน้นการประเทืองปัญญา และให้อารมณ์จรรโลงใจไปด้วย

ช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ. 2475 ได้มีผลกระทบต่อเรื่องสั้นไทยอุดมการณ์ของคณะราษฎรเรื่องเสรีภาพและความเสมอภาค ทำให้ผู้ได้รับการศึกษาส่วนหนึ่งเริ่มตระหนักถึงปัญหาเรื่องความยุติธรรมในสังคม มีความเห็นอกเห็นใจผู้ที่อยู่ในฐานะเสียเปรียบ หรือสูญเสียสถานภาพดั้งเดิม แนวคิดดังกล่าวนี้ปรากฏในนวนิยายและเรื่องสั้นไทย จนกล่าวได้ว่าเป็นยุคเริ่มต้นของนวนิยายและเรื่องสั้นไทยที่แสดงความสำนึกทางมนุษยธรรม (ตรีศิลป์ บุญขจร, 2523 : 58) กล่าวได้ว่าหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง นวนิยายไทยมีลักษณะที่แตกต่างไปจากเดิม คือ มีเนื้อหาสะท้อนให้เห็นแง่มุมชีวิตมากขึ้น เช่น ชีวิตคนยากจน และโสเภณี ซึ่งเป็น "ชนชั้นต่ำ" ของสังคม ซึ่งเห็นได้จากเรื่อง สงครามชีวิต ของ ศรีบูรพา และ หญิงคนชั่ว ของ ก.สุรางคนางค์ เป็นต้น

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2489-2492) นวนิยายไทยมีเนื้อเรื่องสะท้อนชีวิตและสังคมหลังสงครามได้อย่างลึกซึ้งและแจ่มชัดขึ้น แสดงให้เห็นพัฒนาการที่ก้าวขึ้นมาอีกขั้นหนึ่ง เช่น เรื่อง เรลลิต-หลุมฝังศพของวาสิษฐี ของ ร.จันทพิมพะ ซึ่งแก่นเรื่องแสดงให้เห็นว่ากาลเวลา สิ่งแวดล้อม และความนึกคิดของผู้คนสมัยหลังสงครามมีอิทธิพลต่อชีวิตของหญิงสาวคนหนึ่งผู้มีความอ่อนโยนและความรักอันบริสุทธิ์ยิ่งใหญ่ ทำให้ชีวิตต้องพบกับความดับมืดแหลกสลาย และเรื่อง ชั่วชีวิตหนึ่ง ของ ก.สุรางคนางค์ สะท้อนให้เห็นความสันโดษในการดำรงชีวิต นวนิยายทั้งสองเรื่องดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นว่าบันเทิงคดีของไทยได้พัฒนาการขึ้นอีกระดับหนึ่ง (ตรีศิลป์ บุญขจร, 2523 : 256-271)

พ.ศ. 2493-2500 ระยะเวลาที่วรรณกรรมไทยมีความเปลี่ยนแปลงชัดเจน โดยเฉพาะแนวคิดเกี่ยวกับ "ศิลปะเพื่อชีวิต" มีนักเขียนหลายคนสร้างนวนิยายและเรื่องสั้นแนวเพื่อชีวิตขึ้น ได้แก่ ศรีบูรพา, เสนีย์ เสาวพงศ์ นักเขียนทั้งสองคนนี้มีบทบาทต่อการเสนอทัศนะใหม่เกี่ยวกับศิลปะเพื่อชีวิต เรียกว่า เป็นผู้บุกเบิกบันเทิงคดีเพื่อชีวิต (ตรีศิลป์ บุญขจร, 2523 : 300-308) นวนิยายและเรื่องสั้นเพื่อชีวิต แสดงให้เห็นพัฒนาการแนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและโลกที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตและจิตใจของผู้คน ต่อมาระหว่างปี พ.ศ. 2495-2500 เกิดเหตุการณ์ขัดแย้งทางการเมืองอย่างรุนแรงระหว่างฝ่ายทหาร นำโดย

จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ กับฝ่ายตำรวจของ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ เรียกได้ว่าเป็นยุค "ทมิฬ" ทำให้พัฒนาการของนวนิยายและเรื่องสั้นต้องหยุดชะงักลง นักเขียนเช่น ศรีบูรพา ถูกจำคุก แต่อย่างไรก็ตามยังมีนักเขียนบางคนเขียนผลงานเสียดสี และสะท้อนความขัดแย้งทางความคิดด้านการเมือง เช่น เรื่อง ไม้แดง ของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช แลไปข้างหน้า ของ ศรีบูรพา เลือดสีน้ำเงิน เลือดสีแดง และ รัชยาของ สด ฤกษ์โรหิต เมืองทาส ของ ศรีรัตน์ สถาปนวัฒน์ เป็นต้น

ต่อมาบันเทิงคดีไทยได้พัฒนามาสู่วรรณกรรมเพื่อชนชั้นกรรมาชีพ คือ มุ่งเสนอปัญหาของคนส่วนใหญ่ที่เป็นชาวนาและผู้ใช้แรงงาน มีเนื้อหาเน้นความเห็นอกเห็นใจการให้ความช่วยเหลือและร่วมเป็นกำลังส่วนหนึ่งในการต่อสู้เรียกร้องเพื่อสิทธิอันชอบธรรมของประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ เช่น เรื่อง ปีสาย ของ เสนีย์ เสาวพงศ์ แลไปข้างหน้า ของ ศรีบูรพา เป็นต้น (ตรีศิลป์ บุญขจร, 2523 : 385-402)

เรื่องสั้นไทยในปี พ.ศ. 2501 เป็นต้นมาจนถึง พ.ศ. 2510 ได้มีพัฒนาการทั้งทางรูปแบบและเนื้อหา คือ ทางด้านรูปแบบไม่ยึดกฎเกณฑ์ของโครงสร้างตามแบบเดิม แต่ให้อิสระในการวางรูปแบบตามสไตล์ของผู้แต่ง ด้านเนื้อหา มักแสดงกิจกรรมทางสังคมควบคู่ไปกับการแสดงสำนึกของผู้คนต่อสิ่งแวดล้อมรอบตัว ความคลี่คลายของเรื่องสั้นในแนวใหม่นี้ ปรากฏในงานของนักเขียนเรื่องสั้น เช่น รงค์ วงษ์สวรรค์, สุวรรณีย์ สุกนธา, ฌรงค์ จันทร์เรือง, สุจิตต์ วงษ์เทศ และขรรค์ชัย บุนปาน ฯลฯ (สายทิพย์ นุกุลกิจ, 2537 : 155)

ต่อมาในปี พ.ศ. 2510 มีนักเขียนรุ่นใหม่เกิดขึ้นมากมาย และได้รวมตัวกันตั้งกลุ่มต่างๆ ขึ้น ได้แก่ กลุ่ม "พระจันทร์เสี้ยว" มีนักเขียนร่วมกลุ่ม คือ สุชาติ สวัสดิ์ศรี วิทยากร เชียงดูล, สุรัชย์ จันทิมานธร, นิคม รวยขวา, วิสา คัญทัพ, ตัก วงศ์รัฐ, มงคล วัชรวงษ์ดูล ฯลฯ กลุ่ม "หนุ่มหน้าสาวสวย" มีนักเขียนร่วมกลุ่มคือ สุจิตต์ วงษ์เทศ, ขรรค์ชัย บุนปาน, ฌรงค์ จันทร์เรือง, สุวรรณีย์ สุกนธา, มนัส สัตยารักษ์, เรืองชัย ทรัพย์นิรันดร์ ฯลฯ กลุ่ม "คลื่นลูกใหม่" มีผู้นำกลุ่มคือ เสถียร จันทิมานธร และกลุ่ม "ลอมฟอง" กลุ่มนักเขียนเหล่านี้มีผลงานที่มีแก่นเรื่อง มุ่งสะท้อนสังคมแบบสังคมนิยม แสดงอารมณ์ความคิดเกี่ยวกับสังคม ความไม่ยุติธรรมในสังคม สะท้อนภาพชีวิตจริงของประชาชน กรรมกร เกษตรกร ชีวิตที่ต้องต่อสู้ดิ้นรนเพื่อความอยู่รอด การถูกเอารัดเอาเปรียบ (สายทิพย์ นุกุลกิจ, 2537 : 152-153)

ตั้งแต่ในปี พ.ศ. 2516 งานเขียนเรื่องสั้นเพื่อชีวิตรุ่งเรืองมากที่สุด ทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ เป็นเรื่องสั้นที่เขียนเพื่อมุ่งประโยชน์ของประชาชน รูปแบบและเนื้อหาของวรรณกรรมเพื่อชีวิต คือ มีลักษณะผสมผสานกลมกลืนกัน ทั้งเจาะลึกไปถึงปัญหาของสังคม

ชนบทและสังคมเมือง เช่น สะท้อนปัญหาการแบ่งชนชั้นระหว่างคนจน คนรวย ปัญหา โสเภณี ต่อมาในปี พ.ศ. 2519 สมัยรัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร มีการปฏิรูปการปกครอง ส่งผลให้วางวาระกรรมเพื่อชีวิตของไทยเริ่มซบเซาลงอีกครั้งหนึ่ง เพราะรัฐบาลห้ามเขียน หรือมีวาระกรรมเพื่อชีวิตไว้ในครอบครอง ในปี พ.ศ. 2520 หลังจากรัฐประหาร ในวันที่ 20 ตุลาคม 2510 เป็นต้นมา วาระกรรมเริ่มตึกคักขึ้นมาใหม่อีกครั้ง สถาบันต่างๆ ได้ ส่งเสริมการเขียนเรื่องสั้นโดยการจัดประกวดเรื่องสั้นขึ้น เช่น การประกวดเรื่องสั้น ของ หนังสือสตรีสาร สกุลไทย สยามคมภาษาและหนังสือ สยามคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย การ ให้รางวัล "ช่อการะเกด" แก่เรื่องสั้นดีเด่น การคัดเลือกเรื่องสั้นเพื่อรับรางวัล "ซีไรท์" ฯลฯ ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า เรื่องสั้นไทยยุคปัจจุบันมีพัฒนาการทางด้านรูปแบบและเนื้อหาไปสู่ แนวใหม่พร้อมๆ กับการเปลี่ยนแปลงของสังคมด้วย (สายทิพย์ นุกุลกิจ, 2537 : 154)

ไพฑูริย์ รัชฎญา เป็นนักเขียนเรื่องสั้นยุคปัจจุบัน ซึ่งมีผลงานแพร่หลายเป็นที่ ยอมรับในหมู่นักอ่าน ทั้งนี้เพราะงานเขียนของไพฑูริย์ รัชฎญา มีลักษณะสะท้อนสังคมเป็น ปากเป็นเสียงแทนประชาชน โดยเฉพาะชาวชนบทภาคใต้ ไพฑูริย์ รัชฎญา ได้สัมผัสกับ ชีวิต และพบเห็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมมากมาย เช่น เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 งานเขียนของไพฑูริย์ รัชฎญา มีลักษณะที่เรียกว่า สังนิยม กล่าวคือ มีลักษณะการเขียนที่ใช้ บรรยายภาพ ฉาก ตัวละคร และข้อขัดแย้งต่างๆ ที่สมจริง ดำเนินเรื่องเรียบง่าย เป็นชีวิตของ คนธรรมดาในชนบท เช่น ชาวไร่ ชาวนา ชาวประมง เป็นต้น

ด้วยผลงานเขียนที่มีลักษณะสังนิยมนี้เอง ในปี พ.ศ. 2530 ไพฑูริย์ รัชฎญา ได้รับการคัดเลือกให้ได้รับรางวัล ซีไรท์ ในฐานะนักเขียนเรื่องสั้นของไทยผู้หนึ่ง (นรนิติ เศรษฐบุตร, 2525 : 45)

คณะกรรมการตัดสินการประกวดวาระกรรมซีไรท์ได้ตัดสินให้งานเขียนของไพฑูริย์ รัชฎญา ได้รับรางวัลซีไรท์ 1987 (พ.ศ. 2530) โดยซีลักษณะเด่นทางภาษาของเรื่องสั้น ผลงานของไพฑูริย์ รัชฎญา ว่า

"...ภาษาที่ใช้เป็นภาษาที่มีลักษณะกวี ประณีต รื่นหู กะทัดรัดไม่ซับซ้อน อุดมด้วยถ้อยคำและให้จินตภาพ ประทับใจด้วยสี แสงและเสียง โดยเฉพาะ เรื่องสั้นชุด "ก่อกองทราย" นั้น เนื้อหา มีลีลาของท้องถิ่นและความเป็นไทย อุดมด้วยถ้อยคำที่เป็นท้องถิ่นและวัฒนธรรมไทยโดยแท้..."

(นรนิติ เศรษฐบุตร, 2525 : 25)

กล่าวได้ว่า เรื่องสั้นของไพฑูรย์ รัชญา นอกจากจะมีความประณีตด้านถ้อยคำ ภาษา และกลวิธีการแต่งแล้ว ยังมีคุณค่าทางปัญญา และอารมณ์อีกด้วย กล่าวคือ มีเนื้อเรื่องที่ สะท้อนภาพชีวิตและสังคมได้อย่างถึงแก่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวิพากษ์วิจารณ์ชีวิตและ สังคมชนบท

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษากลวิธีการแต่งเรื่องสั้นของไพฑูรย์ รัชญา
2. เพื่อศึกษาสำนวนภาษาในเรื่องสั้นของไพฑูรย์ รัชญา
3. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับสังคมชนบทที่ปรากฏในเรื่องสั้นของไพฑูรย์ รัชญา

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. ทำให้ทราบกลวิธีการแต่งเรื่องสั้นของไพฑูรย์ รัชญา
2. ทำให้ทราบศิลปะการใช้ภาษาในเรื่องสั้นของไพฑูรย์ รัชญา
3. ทำให้ทราบแนวคิดเกี่ยวกับสังคมชนบทที่ปรากฏในเรื่องสั้นของไพฑูรย์ รัชญา

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ จะศึกษาวิเคราะห์เรื่องสั้นของไพฑูรย์ รัชญา ที่รวมเล่ม เป็นชุด และพิมพ์เผยแพร่ในระหว่าง พ.ศ. 2530-2537 มีทั้งหมด 4 ชุด รวมเรื่องสั้น ทั้งหมด 45 เรื่อง ดังนี้

รวมเรื่องสั้นชุดที่ 1 ก่อกองทราย ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 20 เมื่อพฤษภาคม 2538 จัดพิมพ์โดย สำนักพิมพ์นาคร มีเรื่องสั้น 12 เรื่อง ได้แก่

- 1) คนบนสะพาน

- 2) คนต๋อนก
- 3) เพื่อนบุญย์
- 4) คีอชีวิตและเลือดเนื้อ
- 5) ผู้ประทุษร้าย
- 6) อุบาทว์
- 7) คำพยากรณ์
- 8) เรือปลาเที่ยวสุดท้าย
- 9) นกเขาไฟ
- 10) ความตกต่ำ
- 11) ก่อกองทราย
- 12) บ้านใกล้เรือนเคียง

รวมเรื่องสั้นชุดที่ 2 ถนนนี้...กลับบ้าน ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 6 เมื่อมิถุนายน 2536
จัดพิมพ์โดย สำนักพิมพ์นาคกร มีเรื่องสั้น 10 เรื่อง ได้แก่

- 1) ประตูบานที่ปิดไว้
- 2) สีนาง
- 3) กระจุกออมสิน
- 4) ไม้เท้า
- 5) บนผาสูง
- 6) ตำนานกลาง
- 7) ผู้ที่ถูกกล่าวถึง
- 8) ถนนนี้.....กลับบ้าน
- 9) รถไฟที่ผ่านเลย
- 10) โรคติดคอ

รวมเรื่องสั้นชุดที่ 3 โขยบินไปจากวัยเยาว์ ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 3 เมื่อมิถุนายน 2536 จัดพิมพ์โดย สำนักพิมพ์นาคกร มีเรื่องสั้น 12 เรื่อง ได้แก่

- 1) โขยบินไปจากวัยเยาว์
- 2) เกมหลอกเด็ก
- 3) นกกระต่าย
- 4) ทางโคลน

- 5) ตัวแทน
- 6) แม่น้ำ
- 7) ผมไม่เคยเห็นเขาฆ่า
- 8) เสียงกลืน
- 9) ห้องหมายเลขห้าและผู้หญิงมีฟันสีทอง
- 10) ระหว่างมือกลางวัน
- 11) เมื่อคืนมีคนออกไปข้างนอก
- 12) ใบหน้าสำเร็จรูป

รวมเรื่องสั้นชุดที่ 4 ตุลาคม ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 1 เมื่อสิงหาคม 2537 จัดพิมพ์โดย สำนักพิมพ์นาคกร มีเรื่องสั้น 11 เรื่อง ได้แก่

- 1) ความตายในเดือนตุลาคม
- 2) แนวรบด้านตะวันตกเหตุการณ์ไม่ตื่นเต้น
- 3) การมาเยือนของรัฐบาล
- 4) แผ่นดินของเขา
- 5) โต๊ะตัวที่สาม
- 6) ในที่สาธารณะและถูกต้องตามกฎหมาย.
- 7) ลูกชายคนขวา
- 8) ตุ๊กตาแขนขาด
- 9) ปลาตะเพียน
- 10) คนบ้านนงเขา
- 11) หิมพานต์

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า

ในการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้แบ่งเนื้อหาเป็น 2 ส่วน คือ เกี่ยวกับการศึกษาวิเคราะห์ผลงานเขียนของไพฑูริย์ ชัยญา และเกี่ยวกับการศึกษาวิเคราะห์เรื่องสั้น ทั้งนี้เพื่อใช้เป็นความรู้พื้นฐานและกรอบแนวคิดในการศึกษาวิเคราะห์ต่อไป

1. เอกสารที่เกี่ยวกับการศึกษาวิเคราะห์ผลงานของไพฑูรย์ ัญญา

กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ (2530 : 13-15) ได้เขียนบทความเกี่ยวกับชีวประวัติและผลงานของไพฑูรย์ ัญญา ลงในวารสารถนนหนังสือ ฉบับที่ 3 ปีที่ 5 ประจำเดือนกันยายน 2530 สรุปว่า "ไพฑูรย์ ัญญา" มีชื่อจริงว่า ัญญา สังขพันธ์านนท์ เป็นชาวจังหวัดพัทลุง มีเชื้อสายมุสลิม ปัจจุบันรับราชการเป็นอาจารย์สอนวิชาภาษาไทยในมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม ผลงานการประพันธ์มีทั้งเรื่องสั้นและบทกวี ได้รับรางวัล "ซีไรท์" ในปี พ.ศ. 2530

ผลงานการประพันธ์เรื่องสั้นของไพฑูรย์ ัญญา จึงเป็นที่รู้จักในหมู่นักอ่าน นักวิจารณ์ตั้งแต่นั้นมา นักวิจารณ์หลายท่านได้ศึกษาวิเคราะห์ และวิจารณ์ผลงานของเขา ด้านต่างๆ เช่น

ชเนศ เวศร์ภาดา (2534 : 47-56) ได้เขียนบทวิจารณ์ผลงานของนักเขียนที่ได้รับรางวัลซีไรท์ ไว้ในหนังสือดินสอขอเขียน เรื่อง "ภาษากวีในนวนิยาย" โดยกล่าวว่า ผลงานชุด ก่อกองทราย ของไพฑูรย์ ัญญา มีลักษณะเด่นด้านภาษา 3 ประการ คือ ประการแรก มีลีลาของท้องถิ่นและความเป็นไทยในด้านถ้อยคำและการใช้ฉาก ประการที่สอง อุดมด้วยถ้อยคำที่ให้อินตภาพ ประทับใจด้วยสี แสง และเสียง และประการที่สาม ภาษามีลักษณะภาษากวี ชเนศ เวศร์ภาดา นำมาเปรียบเทียบกับผลงานเรื่องสั้นอีก 2 เล่ม ที่เข้ารอบสุดท้าย คือ สมเหนือและป่าหนาว ของมาลา คำจันทร์ และ ลูกพ่อคนหนึ่ง ของวัฒน์ วรรณยางกูร สรุปได้ว่า การใช้ภาษาของไพฑูรย์ ัญญา สละสลวย ประณีต รื่นหู ตามคำตัดสินของคณะกรรมการกองประกวดวรรณกรรมซีไรท์ทุกประการ

ชเนศ เวศร์ภาดา (2538 : 108) ได้วิเคราะห์ผลงานการประพันธ์ของไพฑูรย์ ัญญา และสรุปลักษณะเด่นดังนี้

1) มีความสมจริง ไพฑูรย์ ัญญา นำเสนอภาพชีวิตชาวชนบทที่แท้จริงให้ผู้อ่านได้สัมผัสทางความรู้สึก และเห็นภาพพจน์

2) มีเนื้อหาที่แสดงให้เห็นความเอารัดเอาเปรียบของคนรวยและผู้ที่มีอำนาจ

3) เสนอแนวคิดเป็นความนัย ซึ่งผู้อ่านต้องใช้วิจารณญาณในการอ่าน

4) ใช้ภาษาที่ผู้อ่านเข้าใจง่าย และสามารถมองเห็นภาพได้ชัดเจน

5) เสนอภาพฉากและสถานที่อย่างเหมาะสม

สรุปได้ว่า ไพฑูรย์ ัญญา เป็นนักเขียนรุ่นใหม่ที่มีชีวิตเริ่มต้นมาจากชนบทภาคใต้ งานเขียนของไพฑูรย์ ัญญา สามารถถ่ายทอดประสบการณ์ชีวิตได้เหมือนจริง และจำลอง

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชนบทในช่วงนั้นไว้ได้อย่างถึงแก่น นอกจากนี้ยังเป็นงานเขียนที่ใช้ภาษาสละสลวย ประณีต รื่นหู น่าประทับใจด้วยลี แสง และภาพชีวิตของชาวชนบท

2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิเคราะห์เรื่องสั้น

ปริญญานิพนธ์ของเครือฟ้า แก้วคุ้ม (2533) เรื่อง "วิเคราะห์เรื่องสั้นของอัศศิริ ธรรมโชติ" ปราณี พรหมจรรย์ (2531) เรื่อง "วิเคราะห์เรื่องสั้นของ ร.จันทพิมพะ" ภิญญา เวชโช (2532) เรื่อง "วิเคราะห์เรื่องสั้นของ สุกร บุนนาค" มงคล พูนเพิ่มสุขสมบัติ (2524) เรื่อง "วิเคราะห์เรื่องสั้นของอิสรา อมันตกุล" และสุรีย์ ดิงตมบูรณ์ (2536) เรื่อง "การวิเคราะห์เรื่องสั้นของประมุล อุณหรูป" แสดงให้เห็นว่าการศึกษาวิเคราะห์เรื่องสั้นจะวิเคราะห์เกี่ยวกับกลวิธีการแต่ง กลวิธีการใช้ภาษา โครงเรื่อง สารัตถะของเรื่อง บทสนทนา การสร้างตัวละครและฉาก โดยพบว่า ผู้แต่งแต่ละท่านใช้ประสบการณ์ชีวิตผสมผสานกับจินตนาการทำให้สามารถสร้างตัวละครได้สมจริง ตัวละครสามารถเป็นตัวแทนทางความคิดที่ผู้แต่งต้องการสื่อมายังผู้อ่าน การเลือกสรรคำมาเขียน การใช้สำนวนโวหาร มีความเหมาะสมสามารถก่อให้เกิดจินตภาพได้ชัดเจน สำหรับเนื้อเรื่องพบว่า ชี้ให้เห็นปัญหาความขัดแย้ง และชี้ให้เห็นสภาพสังคมชนบทและสังคมเมือง

จารี กาลดิษฐ์ทิพย์รัตน์ (2532) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง "ปัญหาสังคมชนบทภาคใต้ที่ปรากฏในเรื่องสั้นไทยที่ตีพิมพ์ในช่วงปี พ.ศ.2518-2529" การศึกษาแตกต่างไปจากคนอื่น ๆ โดยศึกษาการเสนอปัญหาสังคมชนบทภาคใต้ตามลักษณะอาชีพของตัวละคร ส่วนสุภาพ ศรีทุมมา (2534) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง "วิเคราะห์เรื่องสั้นของศรีดาวเรือง ช่วง พ.ศ. 2518 ถึง พ.ศ. 2529" โดยวิเคราะห์การสะท้อนภาพทางสังคม และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตกับผลงานของศรีดาวเรือง และพบว่า ศรีดาวเรืองมักนำเอาพฤติกรรมความเห็นแก่ตัวของมนุษย์มาตีแผ่ เมื่อใดก็ตามที่มนุษย์ขาดศีลธรรม และระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคมจะแสดงพฤติกรรมที่เห็นแก่ตัวสร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น การสะท้อนภาพทางด้านความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตกับผลงาน พบว่า ศรีดาวเรืองใช้ประสบการณ์ชีวิตด้านต่างๆ ของตนมาเป็นข้อมูล

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

1. รวบรวมข้อมูล

1.1 ตำราและรวบรวม ข้อมูลเกี่ยวกับชีวประวัติและผลงานการประพันธ์ของไพฑูรย์ รัชนี จากเอกสาร และวารสารต่างๆ

1.2 รวบรวมเรื่องสั้น เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยครั้งนี้จากแหล่ง ข้อมูลต่างๆ

2. ศึกษาค้นคว้าข้อมูล

ศึกษาค้นคว้าเรื่องสั้นของไพฑูรย์ รัชนี ดังหัวข้อต่อไปนี้

2.1 ศึกษาวิเคราะห์กลวิธีการแต่งเรื่องสั้นของไพฑูรย์ รัชนี

2.2 ศึกษาวิเคราะห์สำนวนภาษาในเรื่องสั้นของไพฑูรย์ รัชนี

2.3 ศึกษาวิเคราะห์ทัศนะเกี่ยวกับสังคมชนบทที่ปรากฏในเรื่องสั้นของไพฑูรย์ รัชนี

3. สรุปและอภิปราย

เสนอผลการศึกษาค้นคว้าโดยการพรรณนาวิเคราะห์